

Nowiński, Krzysztof

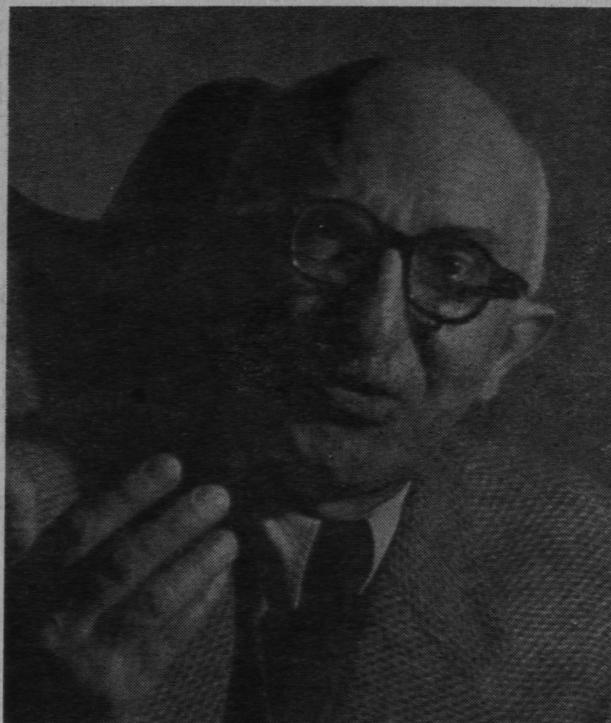
Jerzy Remer 1888-1979

Muzealnictwo 25, 109-110

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JERZY REMER 1888—1979

W dniu 16 lutego 1979 r. zmarł w Toruniu jeden z najbardziej zasłużonych teoretyków i praktyków konserwatorstwa i muzealnictwa polskiego — prof. Jerzy Remer. Z zabytkami zetknął się po raz pierwszy jako uczeń gimnazjum w rodzinnym Zatorze koło Wadowic, gdzie pracował przy porządkowaniu zbiorów i biblioteki w pałacu Potockich. Studia z historii literatury i historii sztuki rozpoczął w 1907 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Zetknął się tutaj z ludźmi, którzy kładli podwaliny pod naszą naukę i kulturę: J. Pagańczewskim, J. Mycielskim, Z. Hendlem, St. Tomkowiczem. Wprowadzili oni J. Remera w krąg zainteresowań polską i światową kulturą. Natomiast dzięki ścisłej współpracy z konserwatorami zabytków — m.in. J. Muczkowskim i F. Koperą — Jerzy Remer zajął się konkretnymi zagadnieniami i działaniami konserwatorskimi. Już pod tym kątem — konserwacji zabytków — kontynuował studia we Francji, Niemczech i Włoszech. Po powrocie do kraju objął w 1916 r. stanowisko asystenta Cesarsko-Królewskiego Urzędu Konserwatorskiego w Krakowie; pracował tutaj do 1919 r. kiedy został

konserwatorem zabytków okręgu częstochowskiego, a następnie kieleckiego. Pierwsza wojna światowa przyniosła zniszczenie wielu obiektów zabytkowych i J. Remer konsekwentnie realizował hasło „nafragio eripere” — wyrwać ze zniszczenia. W krótkim, trzyletnim czasie swojej pracy na tych terenach zabezpieczył prawie wszystkie obiekty zabytkowe, przeprowadzając nawet częściową rekonstrukcję obiektów zniszczonych w czasie wojny.

W tym czasie zrodziło się nowe spojrzenie na zabytki, nazwane przez Profesora „zabytkoznawstwem”: opierając się na wiedzy historycznej i na wiedzy z zakresu historii sztuki, należy patrzeć na zabytek głębiej niż dotychczas, biorąc pod uwagę jego życie materialne, strukturę, egzystencję fizyczną. Według Profesora zadaniem zabytkoznawstwa jest wypracowanie metody, polegającej na wszechstronnym rozeznaniu tworzywa dawnego dzieła sztuki i wszystkich procesów, jakie ono przechodzi i może przechodzić w określonych warunkach.

W latach 1922—1928 konserwatorski program J. Remera zdawał egzamin w Wilnie,

gdzie Profesor mógł łączyć praktykę z teorią, będąc konserwatorem wileńskich zabytków i jednocześnie zastępcą profesora i kierownika Katedry Historii Sztuki na Uniwersytecie im. St. Batoiego. W 1928 r. J. Remer został powołany na nowo utworzone stanowisko generalnego konserwatora zabytków w ówczesnym Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; pełnił tę funkcję z krótką przerwą do 1939 r. Był więc pierwszym generalnym konserwatorem zabytków w Polsce i dzięki Jego decyzjom od podstaw została zreorganizowana nasza służba konserwatorska. W 1929 r. J. Remer utworzył, w ramach tego samego ministerstwa, Centralne Biuro Inwentaryzacji Zabytków Sztuki (w skrócie CBI) i opracował program inwentaryzacji zabytków w Polsce.

W roku 1930 ukazał się pierwszy zeszyt „Ochrony Zabytków Sztuki” — redagowanego przez J. Remera czasopisma, którego kontynuacją jest od 1948 r. kwartalnik „Ochrona Zabytków”.

W 1945 r. J. Remer został wojewódzkim konserwatorem zabytków i naczelnikiem wydziału kultury w Urzędzie Wojewódzkim Pomorskim w Toruniu oraz prowadził wykłady na Uniwersytecie im. M. Kopernika. Tutaj zrealizował swoje dawne plany: w roku akademickim 1945—1946 utworzył Katedrę (od 1969 r. Instytut) Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa. Wprowadzenie zabytkoznawstwa, konserwatorstwa i muzeologii do programu uniwersyteckiego można uznać za powstanie nowej dziedziny nauki w grupie dyscyplin społeczno-humanistycznych.

W 1947 r. J. Remer rozpoczął także organizację Muzeum Miejskiego (obecnie Okręgowego) w toruńskim ratuszu staromiejskim, który zo-

stał odbudowany dzięki Jego inicjatywie. Otwarcie muzeum nastąpiło w 1964 r. po przywróceniu ratuszowi pełnych wartości artystyczno-architektonicznych. Zgodnie z zamierzeniami Profesora wnętrza muzealne zagospodarowano w myśl zasady — ekspozyty jak najbliższej widza. W ten sposób powstało jedno z najpiękniejszych muzeów w Polsce, w którym ekspozycja została harmonijnie związana z zabytkowymi wnętrzami. Zainteresowania muzealne Profesora datują się zresztą znacznie wcześniej, o czym świadczą publikacje, w których już w okresie międzywojennym nakreślał rolę i kierunki działań różnego typu muzeów (np. artykuł *Muzealnictwo a konserwatorstwo*, „Ziemia” VII, 1930). W okresie kierowania muzeum toruńskim również pisywał artykuły i wygłaszał odczyty poruszające problematykę muzealną (np. odczyt z 1959 r. pt. „Rola i zadania muzeów regionalnych w Polsce Ludowej”). W wieku 83 lat przeszedł Profesor w 1971 r. na emeryturę, ale nadal związany był z uczelnią i muzeum. Nie przestawał także publikować. Prof. Jerzy Remer był laureatem nagrody państwowej i odznaczony został Orderem Sztandaru Pracy II klasy, Krzyżem Komandorskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, wieloma złotymi odznakami, jak np. „Za opiekę nad zabytkami”, PTTK itd. Profesora określa się mianem „budowniczego polskiego konserwatorstwa”. Należy także dodać, że był znakomitym znawcą zagadnień muzealnych, organizatorem akcji inwentaryzowania zabytków na terenie kraju i wreszcie — co jest niezwykle rzadkością wśród uczonych tej miary — był doskonałym popularyzatorem wszystkich dziedzin, którym poświęcił całe życie.

Oprac. Krzysztof Nowiński